

De korenvelden in de stad

door Flaneur *

Onder het pseudoniem "Flaneur" heeft zowel Antoine Arts als zijn zoon Antoon Arts geschreven.

In dit geval, gezien de inhoud, moet het Antoine Arts (1845-1926), de oprichter van de Nieuwe Tilburgsche Courant, geweest zijn. Aanleiding tot het schrijven van het stuk is het 25-jarig bestaan in 1904 van zijn krant. (Zie Nieuwe Tilburgsche Courant van 9 april).

In zijn herinnering gaat hij terug naar het Tilburg anno 1879.

"Het heugt me nog, als ware het gisteren gebeurd, maar, ach, wat zag Tilburg er toen anders uit!

Tilburg was aan het worden van een aantal uit elkander gelegen gehuchten tot stad. De straten, die thans vast aaneengesloten rijen huizen vertoonden, waren voor een even groot gedeelte onbebouwd als met huizen overdekt. En dan nog, straten waren alleen de wegen, die van het eene gehucht naar het andere voerden – naar het Goirke, naar Korvel, naar Broekhoven, en zoo voort. Buiten die straten lag het open bouwland, en mijn jongens, die op de school van den heer Notermans waren, – de Sint Dénies-school – hadden 's zomers-avonds de aren der vlashalmen in hun kleeren zitten, die zij op de plaats waar nu een deel der Tuinstraat ligt, uit de korenvelden hadden geplukt om ze langs hun mouwen naar boven te laten kruipen. En mijn ega liet de waschvrouw het goed bleeken op een weide, die in de Stationstraat lag, terwijl m'n oudste jongen koolblaren voor zijn konijnen ging plukken in den moestuin van een mijner vrienden in de Heuvelstraat, en de heele bent 'mulders' of meikevers ging schudden, uit de beukenheggen van de Lange Pad.

De 'meense'

De menschen ook waren vijf-entwintig jaren minder ver.

De 'fabrieksmèskes' droegen nog alle Zondags hun mutskes met strikken en de moeders gingen met de zwarte 'follies' naar de kerk, of ook met de mantels, zooals de kantwerksters in Brugge ze dragen, met de groote kap met zijden franje, evenals de vrouwen op de eilan-

den der Azoren. De 'meense' droegen nog witgeschuurde klompen als ze Zondags naar de 'negenuren' mis gingen, en naar het lof, en de jongens een bolle zijden pet, en voor een pijpke tabak zou geen werkman zich geschaamd hebben, zelfs op den Paaschdag.

Als dof de doodsklok klepte over de stad en de dreunende galmen in de harten trilden van allen, die een goeden burger gingen begraven, – en heel de stad deed toen daaraan mede, – hadden allen den lijkmantel om, wyl achter den dood allen gelijk wilden zijn in rouwgewaad.

En als de armste der armen op het Heike werd ten grave gedragen – alleen die tijdens hun leven het ongeluk hadden gehad rijk te zijn, werden naar hun laatste verblijf gereden – en misschien twee menschen den lijkstoet vormden dan was een der twee, de heer Charles Knegtel, die den grooten zin van dat werk van barmhartigheid had begrepen, zooals ik nooit meer iemand zag. Ook hij is den weg van allen gegaan – maar dit wilde ik toch aan de menschen van thans, die het niet meer weten, als een

De Heuvelstraat ca. 1870.

Antoine Arts (1845-1926).

hoog voorbeeld van naastenliefde verhalen.

In de sociëteit de Phil(harmonie)

En als het kermis was, gilden geen stoomcaroussels hun bespotting uit over de dwaasheid van het moderne publiek maar waren de kleinen blijde met vijf draaicenten voor den 'malle molen', waar ze zelf mededuwden als het moest, en waar men 'mal' kon zijn.

De politieagenten heetten nog 'veldwachters' en droegen een stok en als het avond werd was het donker en duister in de straten, en werd er toch niet met messen gesneden.

En groote lichtsprengelingen zag men zelfs niet in de Heuvelstraat – maar hier en daar wakkelde in de kleine winkels een zedig gasvlammetje en als, eens op den avond, de winkel deur openging, klinkelde een helder belletje aan langen veersteel en het bleef klinkelen heel de buurt ter waarschuwing, totdat de bezoeker reeds huizen ver was op den terugweg. . .

En voor het huis van den heer van Roessel op de Markt stonden nog twee hooge boomen, en op de plaats waar nu de boterhal prijkt speelde de vlugge jeugd 'horentje'. In de Phil kwamen sommigen nog in de rok en rookten een gouwe-

* Inleiding door Ton Wagemakers

naar, en sloeg soms in de kermisweek 's avonds een kregel lid de lampen met een biljartqueu stuk, dan was den volgenden morgen alles hersteld en wist Piet de kastelein van niets. De bals waren er nog bal en niemand vroor er dood. En op den directieavond... neen maar, ik hoor onze jongelui van toen nog zingen:

O du mein Esterleben. . . ik ken de melodie nog.

Zoo was het in Tilburg toen evenals nu het lenteweer de knoppen zwel len deed en in de graszoomen van den 'Wouwer' op den Nieuwen Dijk schitterde al menig made-
liefje.

De krant van Arts

Naast dien Wouwer, die liep van den Nieuwen tot den Ouden Dijk, en langs het 'kasteeltje', lag een tuin, waarin stond de drukkerij van dit blad, dat toen in dien tijd verscheen en een belofte scheen voor de toekomst.

Wat ik toen ook vermoed kon, niet dit eene dat na vijftintig jaren het kleine blaadje, dat toen was in overeenstemming met de beteekenis van Tilburg, zulk een omvang zoude krijgen en zooveel invloed. Ik vermoedde dat niet, zooals nie-

De Willem II straat in 1892.

mand dat vermoed zal hebben, wijl men zich waarschijnlijk ook niet voorstellen kon, dat het vergroeiende heidedorp zoo kloek den weg der steden zou opwandelen en voorbijstreven grootere plaatsen, die het zooverre en zoo lang vooruit waren geweest.

Bij dit feest van de Nieuwe Tilburgsche Courant wilde ik mijn pen weer eens ter hand nemen.

Naast de herinneringen, die ik

neerschreef, uit ik een wensch.

Wanneer dit blad zijn gouden feest zal vieren, is zonder twijfel Flaneur reeds lang begraven en vergeten.

Maar als er dan iemand zich neerzetten zal om eenige herinneringswoorden te wijden aan den tijd van een kwart eeuw terug, – moge hij dan voortdurenden bloei hebben te melden van onze stad en van dit blad, geheel zooals de wensch is van FLANEUR.”

Het Stuivesantplein met de kerk van de Heuvel ca. 1904 (foto H. Berssenbrugge).

